C21-kaupunginjohtajien kirjallinen lausunto liikenne- ja viestintävaliokunnalle valtakunnallisesta liikennejärjestelmäsuunnitelmasta vuosille 2026–2037 (VNS 10/2025 vp)

C21-kaupungit kiittävät mahdollisuudesta osallistua kuulemiseen ja keskittyvät tässä lausunnossaan selonteossa esitettyihin, kaupunkien kannalta keskeisimpiin kysymyksiin.

Yleistä

Liikennejärjestelmän – myös valtakunnallisen – tulee tukea ja mahdollistaa kaupunkiseutujen kasvua, jolla on merkittävä vaikutus koko Suomen tuottavuuskehitykseen. C21-kaupungit näkevät valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman keskeisenä työkaluna tulevaisuuden investointitarpeiden hahmottamisessa. On tärkeää, että valtakunnallinen liikennejärjestelmäsuunnittelu johtaa pitkäjänteiseen, ennakoitavaan ja koko maan elinvoimaa vahvistavaan kehitykseen.

Kaupunkien näkökulmasta nyt esitetty suunnitelma ei riittävällä tavalla vastaa sille asetettuihin tavoitteisiin eikä tue Suomen talouskasvua, tuottavuutta tai kaupunkiseutujen kestävää kehitystä. Suunnitelmaluonnoksessa esitettävät uudet toimenpiteet ja niillä saavutettavat vaikutukset ovat suurten kaupunkien ja kaupunkiseutujen kannalta lähes olemattomat ja kehittämiseen varattu rahoitus täysin riittämätön. Seuraavassa hallitusohjelmassa on välttämätöntä varmistaa kaupunkiseutujen kasvuinvestointien riittävä taso sekä joukkoliikenteen toimintaedellytykset.

Valtion rahoitusta kaupunkiseutujen liikennejärjestelmän kehittämiseen on välttämätöntä kasvattaa

Vaikka valtakunnallinen liikennejärjestelmäsuunnitelma tarjoaa strategisen kehyksen liikennejärjestelmän kehittämiselle, se ei sisällä riittäviä rahoituskeinoja, joiden avulla esitetyt tavoitteet ja tätä kautta myös kaupunkiseutujen sekä koko Suomen taloudellinen kasvu voitaisiin turvata. Valtion rahoitusohjelmaan on koottu liikennejärjestelmän kehittämiseen arvioidut määrärahatarpeet vuosina 2026–2037 ja siinä kaupunkiseutujen yhteisiin kasvu- ja liikenneinvestointeihin osoitetut resurssit ovat alimitoitetut. Liikenteen kehittämiseen varatun rahoituksen osuus ei ole tälläkään hetkellä riittävä ja suunnitelman mukaan sen määrä tulee laskemaan entisestään.

Valtion on kasvatettava rahoitusta kaupunkiseutujen kasvuinvestointeihin, jotta Suomen talouskasvu ja tuottavuus voidaan turvata. On välttämätöntä, että valtio osoittaa merkittävästi nykyistä suuremmat investointipanostukset sekä MAL-sopimusvelvoitteen piirissä oleville että muille suurille kaupunkiseuduille.

Suunnitelma myös kasvattaa kaupunkien rahoitusvastuuta liikennehankkeista sekä valtion ja kaupunkien yhteisten hankkeiden että valtion omien väylähankkeiden osalta. Tämä ei ole hyväksyttävää eikä perusteltua. Valtion tulee kantaa vastuunsa oman liikenneverkkonsa rahoituksesta. On tärkeää, että valtio sitoutuu kustannusjakoperiaatteisiin pitkäjänteisesti, jotta pitkäkestoiset investointiprosessit voidaan toteuttaa ennakoitavasti.

Sotilaallisen liikkuvuuden vahvistaminen vaatii investointeja kaupunkiseuduille

Valtakunnallisessa liikennejärjestelmäsuunnitelmassa korostetaan sotilaallisen liikkuvuuden merkitystä ja sen kytkentää väyläverkon kehittämiseen turvallisuusympäristön muututtua. C21-kaupungit pitävät tätä tavoitetta tärkeänä. Suomi tarvitsee vahvaa NATO-yhteensopivaa infrastruktuuria ja täysimääräistä EU-rahoituksen hyödyntämistä liikennejärjestelmän kehittämisessä sekä sotilaallisen liikkuvuuden hankkeissa että isoissa rajat ylittävissä infrahankkeissa.

Kaupungeissa sijaitsee erittäin suuri määrä kriittisen infrastruktuurin kohteita, jotka ovat keskeisiä myös sotilaallisen liikkuvuuden, huoltovarmuuden ja kokonaisturvallisuuden näkökulmista. Näiden kohteiden kehittäminen tukee samanaikaisesti sekä huoltovarmuutta ja turvallisuutta että kaupunkiseutujen kasvua. C21-kaupungit korostavat, että valtion on samanaikaisesti vahvistettava sotilaalliseen liikkuvuuteen liittyviä väyläinvestointeja ja turvattava kaupunkiseutujen kasvuinvestointien riittävä rahoitus. Nämä kaksi tavoitetta eivät ole toisilleen vaihtoehtoisia, vaan toisiaan täydentäviä. Kilpailu EU-rahoituksesta edellyttää valtiolta vahvempaa vaikuttamista ja kykyä kotiuttaa aiempaa enemmän EU-rahoitusta.

Liikennejärjestelmää tulee kehittää yhteistyössä – ilman ennalta tehtyjä rajaavia linjauksia

Valtakunnallinen liikennejärjestelmäsuunnittelu edellyttää yhteistä tilannekuvaa ja vaikutusarvioita, ja valtio on itse korostanut suunnitelman tietopohjaisuuden ja vaikutusarvioinnin merkitystä. C21-kaupungit edellyttävät, että valtio ei lukitse kantaansa eri liikenneinfrastruktuurihankkeisiin ennen kaupungeissa ja kaupunkiseuduilla tehtävän liikennejärjestelmäsuunnittelun tuottamaa analyysia. Liikenteen infrastruktuurivalintoja ei tule sitoa ennalta poliittisilla linjauksilla vaan niiden tarpeet, hyödyt, kustannukset ja tarkoituksenmukaisuus arvioidaan yhteistyössä kaupunkien ja valtion kanssa.

C21-kaupunkien verkostoon kuuluvat Helsingin, Espoon, Tampereen, Vantaan, Oulun, Turun, Jyväskylän, Kuopion, Lahden, Kouvolan, Porin, Joensuun, Lappeenrannan, Hämeenlinnan, Vaasan, Rovaniemen, Seinäjoen, Mikkelin, Kotkan, Salon ja Porvoon kaupungit.